

Naujienu Antroji Dalis

NR. 888

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

ATŽYMĖTOS TRIGUBOS SUKAKTYS

PIRMOJI PARODA VILNIUJE, ČIURLIONIO GALERIJA KAUNE IR CHICAGOJE

Dail. prof. Adomo Varno kalba, pasakyta lapkričio 23 d.

Kultūros Kongreso proga Jaunimo Centre buvo atidaryta apžvalginė Čiurlionio galerijos kūrinų paroda ir paminėta josios 10 metų sukaktis. — Red.

III Kultūros Kongreso dalyvės ir dalyviai.

III-ojo Kultūros Kongreso rengėjų esu paprašytas pakalbėti apie istorinius lietuvių dailės įvykius bei institucijas. Nenorėdamas Tamstų ilgai varginti savo pastabomis apsiribosiu paminėti Pirmąją lietuvių dailės parodą Vilniuje, Čiurlionio Galeriją Kaune ir Čiurlionio Galeriją Čikagoje.

Kiekviena gyva tauta turi ir privalo turėti savitą meno sampratą ir jos išraiškas. Dievdirbiai, audėjos ir kiti prigimtieji liaudies menininkai šimtus, o gal net tūkstančius metų kūrė ir puoselėjo lietuvių liaudies meną. Su Lietuvos atgimimo aušra atsirado jau akademijose ir meno mokyklose išprusintų dailininkų. 1904 m. atgautoji spaudos laisvė padėjo lietuviams dailininkams užmegsti tarpusavio ryšius, kurių dėka, iškilo ir bendros veiklos sumanymų.

Pirmasis akstinas vilniškei dailės parodai, atrodo, išplaukė iš Krokuvos Dailės Akademijos studentų: K. Ulianskio, Petro Rimšos—skulptūros studentų ir A. Staneikos bei Adomo Varno — tapybos studentų. Jų tarpe kilo sumanymas lenkų draugijos pavyzdžiu, įsteigti dailės mėgėjų draugiją, kuri Lietuvoje ruošytų liaudies meno ir dailės populiarinimo parodas bei parentų studijuojančius. Tokios parodos Lenkijoje praeidavo su dideliu pasisekimu. Apsisąrnavę svetimais pasais P. Rimša, A. Staneika ir A. Varnas išvažinėjome visą Lietuvą tyrinėdami dirvą daugiausia lietuvių kunigų bei gydytojų tarpe. Rādome ne mažą pritarimą ir daugelis pareiškė norą būti tokios draugijos rėmėjais.

I Krokuvą nebegrįžęs Petras Rimša organizaciniais reikalais toliau susirašinėjo su Antanu Žmuidzinavičium ir kitais dailininkais. 1905 m. revoliucinis laikotarpis išjudino ir lietuvius inteligentus. Jie ėmėsi talkininkauti ruošiant pirmąją lietuvių dailės ir liaudies meno parodą, kurią organizavo ir tvarkė šie dailininkai: A. Žmuidzinavičius — pirmininkas, M. K. Čiurlionis ir P. Rimša. Ir taip 1907 m. sausio 9 d. nuo parodos namų pastogės per tris

aukštus nušiso vėliava su užrašu "Lietuvių Dailės Paroda".

Šioje parodoje dalyvavo 23 lietuvių dailininkai išstatydami 213 kūrinių. Liaudies meno skyriuje 68 asmenys išstātė 235 dirbinius. Be eilės kitų kūrinių parodoje M. K. Čiurlionio buvo išstatyta: "Pasaulio sutvėrimas" — 13-kos paveikslų ciklas, "Audra" — 6-ųjų paveikslų ciklas, "Rex" — triptikas, "Himnas", "Ramybė" ir keletas kitų darbų. Petro Rimšos — 11 skulptūrų.

Paroda praėjo su dideliu pasisekimu. Ją aplankė apie 2000 žmonių. Lietuvis dailininko vardas ne tik lietuvių visuomenėje, bet ir kitataučių tarpe, ypač lenkų ir rusų, labai pakilo ir išpopuliarėjo.

Su pasididžiavimu šiandien galime minėti tos parodos 60 metų sukaktį. Ano meto lietuvių dailininkai atspėjo savo tautinį uždavinį, nes tik jų veiklos dėka beatsikūriantį Lietuvos valstybei pavyko atgauti iš Rusijos M. K. Čiurlionio ir kitų lietuvių dailininkų darbus, o taip pat privesti prie Čiurlionio Galerijos ir Meno Mokyklos Kaune įsteigimo.

Dabar norėčiau pasakyti kelis žodžius apie Čiurlionio Galeriją Kaune, tos galerijos 45 metų sukakties proga.

Iš Rusijos pagal taikos sutartį atgautieji Čiurlionio ir kitų dailininkų kūriniai 1921 m. buvo priglausti Meno Kūrėjų Draugijos patalpose, nes valdžios įstaigos nesurado jiems laikyti vietos. Laikomi viename drėgname kambaryje tie kūriniai kėlė rūpesčio, ypač tos draugijos Plastikų sekcijos nariams.

Nors Čiurlionio Galerija seimo priimtuojų įstatymu "ant popierio" buvo įsteigta 1921 m. gruodžio 14 d., bet tik 1922 m. minėtos draugijos rūpesčiu buvo paskirtas pirmasis galerijos direktorius Ignas Šlapelis. Mano supratimu, ši data laikytina Čiurlionio Galerijos Kaune veikimo pradžia. Antruoju galerijos direktorium buvo Kajetonas Šklėrius ir tik trečiasis direktorius Paulius Galaunė turėjo laimės atidaryti galeriją lankytojams. Tą patį įvykio 1925 m. gruodžio 13 d. naujai pastatytose patalpose, kur galerija išbuvo iki 1936 m., kada ji buvo perkelta į Vytauto Didžiojo Muziejaus Rūmus, kur, kiek žinoma, ir dabar tebeveikia.

Kaip gyvas šių istorinių įvykių liudininkas, aš galiu pasa-

(Nukelta į 2 psl.)

Janonių šeima: pirm. eilėje — tėvas Martynas, motina Marė ir jauniausioji dukte Emilija; antroje eilėje iš dešinės — poetas Julius Janonis ir jo brolis Mykolas. (Trūksta vyr. sesers Marės, kuri tuo laiku jau buvo USA. Nuotrauka 1914 m.)

JURGIS JAŠINSKAS

SPAUDOS PABIROS

(Iš ciklo: "Poetas ir revoliucionierius")

ATSIMINIMAI

Šie atsiminimai, parašyti JAV gyvenančių poeto Juliaus Janonio artimųjų ir jį asmeniškai pažinojusių asmenų, įneša naujos šviesos ir naujų faktų ne tik į J. Janonio biografiją, bet ir į tuolaikinę (prieš I-ą pasaulinį karą) lietuviškos moksleivijos veiklą (žiūr. M. Tamulėno atsiminimus). Visi atsiminimai rašyti šiais — 1967 m. prašant šių eilučių autoriui. Tuos atsiminimus rašiusiems tebūnie leista čia pareikšti vieša, nuoširdi padėka!

"Spaudos pabirų" autorius bus labai dėkingas kiekvienam, poetą Janonį pažinojusiam arba ką nors būdingesnio apie jį žinantiesiems, jeigu jie parašys apie tai savo atsiminimus, ar kokias nors pastabas apie šį rašinį ir jame galimus pasitaikyti netikslumus.

Emilija Janonytė - Railienė, jaunesnioji poeto sesuo, gyv. Baltimorėje, Md:

"Namas, kur Julius ir mes esam gimę, nebuvo jau taip mažas. Perėjus gonkas, tiesiog buvo nemaža virtuvė, už virtuvės buvo kamara. Į dešinę soną nuo virtuvės buvo gana didokas kambarys, vadinamas "gryčia". Čia buvo 2 lovos, nemažas stalas, suolai, kėdės. Kampe įbudavota graži "šėpa" - spinta. Buvo gražiai padaryta pluktinė ašla, o apie 1909 ar 1910 metus tėvelis įdėjo gražias medines grindis. Namas niekada nebuvo "dūminis". (Pabraukimai visur mano — J.). Statant buvo ka-

minas išbudavotas. Name buvo ne tik molinis pečius labai gerai išmūrytas, bet turėjom ir geležinį pečiuką, vadinamą "ležionka". Langai buvo nemaži, atidaromi ir "dubaltavi".

Šalia gryčios buvo klėtėlė. Tiesa, po tuo pačiu stogu buvo daržinė; šalia daržinės — klėtis ir prie to kūtėlė. Kiemas buvo akmenimis grįstas.

Plečius - sklypas buvo didelis, kur augo keli vaismedžiai; medžiai, agrastų, serbentų krūmai. Gėlių darželis ir didelis, didelis daržas, kuriame buvo užsiauginama visokių daržovių, pakankamai mūsų šeimai. Be to, jei vasara gera, užtekdavo bulvių iš to daržo. Kodėl reikėtų kitaip aprašyti, prasilenkiant su tiesa?

Mūsų motina, Marė Janonienė-Klibaitė gimus Šimpeliškių kaime. (Tame pat kaime, kur gimė Martynas ir Jonas Ycai, J.). Klibai daugiau vaikų neturėjo. Tėvas Klibas mirė, kai mūs motina buvo visai maža mergaitė. Ji su savo našle motina gyveno Šimpeliškiuose iki 13—14 metų. Tada jos motina nusipirko tą namą Beržiniuose, kur Julius ir kiti Janonių vaikai gimė. Juliaus bobutė Klibienė pirko tą namą Beržiniuose paveldėjus šiek tiek pinigų iš jos motinos. Klibienė mirė, kai Klibaitė-Janonienė tebuvo vos 16 metų.

Sklypas, ant kurio buvo pastatyti Janonių namai, priklausė P. Kregždei. Už tą sklypą Janoniai turėjo mokėti nuomos

(Nukelta į 4-tą psl.)

A. KELMUTIS

ZIUPSNELIS PRISIMINIMŲ IŠ MANO JAUNYSTĖS DIENŲ

(Tęsinys)

Praslinkus kelioms savaitėms po Rasputino nužudymo, žmonės įvairiose miestuose vis dar kalbėdavo apie tą Rasputiną, ypač tokiose vietose, kur žmonės stovėdavo ilgose eilėse prie maisto krautuvų. Vieną rytą aš išėjęs į gatvę pamaciau didelį būrį kareivių ir sukelta raudona vėliava. Susidomėjęs priėjau arčiau ir pamaciau toje vėliavoje užrašą "Doloi voinu" (Šalin karas). Ir tuojau sužinojau, kad yra sukilę prieš caro valdžią du pulkai kareivių. Kai tuos sukilusius pulkus apsupo didžiausi būriai kitų kareivių, tai atrodė, kad tie sukilėliai tuojau bus nugalėti ir sunaikinti. Bet pasirodė, kad tie ištikimieji caro kareiviai, kurie buvo apsupę sukilėlius, patys greitai perėjo į sukilėlių pusę, ir tuojau paaiškėjo, kad caras jau nuverstas. Vienur kitur susišaudymai dar vieną dieną tęsėsi tarp smulkiųjų grupių, bet greitai viskas aprimo.

Kai Petrapilyje buvo nuverstas nuo sosto Rusijos caras Nikolajus II-sis, tada Centrinis Lietuvių Komitetas passitengė daugiau išleisti įvairių lietuviškų knygų. Atsirado tada nauji lietuviški laikraščiai. Aš ir mokytojas Jonas Murka sumanėme leisti žurnalą, kuriame būtų apšvietami visokie lietuvių mokytojų ir lietuviškų mokyklų reikalai. Tokiam žurnalui, J. Murkos pasiūlymu, buvo duotas vardas "Laisvoji Lietuvos Mokykla". Bet tepasisekė išleisti tik vieną numerį, nes susidėjo nepalankios aplinkybės dėl kylančių visokių bruzdėjimų ir pagaliau piniginių nepriteklų ir nebegalima buvo toliau toki žurnalą leisti.

Po caro Nikolajaus II-jo nuvertimo pagarsėjo tada A. Kerenskio vadovaujama Rusijos vyriausybė. Daugelis labai nudžiugo, o pačioje rusų kariuomenėje sklido gandai, kad karas turi greitai baigtis. Po kiek laiko sužinoja, kad A. Kerenskis laikosi prancūzų ir anglų nuomonės, kad jokios derybės su vokiečiais dėl separatinės taikos neturi būti pradėtos. Kai Petrapilyje atsirado iš užsienio atvykęs bolševikų vadas Leninas, tai jis parodė kitokias pažiūras į laukiamą taiką, būtent — kad tuojau būtų padaryta su Vokietija separatinė taika. Pačioje kariuomenėje Lenino šalininkų skaičius ėmė smarkiai didėti, nes visiems jau nusibodo būti kariuomenės eilėse. Įvairių tautybių žmonės parūpo, kaip A. Kerenskis žiūri į tų tautybių tolimesnį likimą, jei karas būtų baigtas. Įvairių tautybių delegacijos, ypač jų laikraščių atstovai, nuėdavo pas A. Kerenskį pasiteirauti, kad jis nors trumpai pasakytų, kaip bus žiūrima į tų tautų likimą. Visiems A. Kerenskis atsakydavo, kad tos tautos galės turėti autonomiją Rusijos valstybės ribose. Teko ir man pačiam su

kitais lietuviams nuvykti pas A. Kerenskį pasiteirauti, kaip jis žiūri į Lietuvos ateitį, tad jis taip pat pasakė, kad Lietuva būdama prie Rusijos galės turėti plačią autonomiją, o kai paklausiau, ar ne geriau būtų Lietuvai tapti visiškai nepriklausoma valstybe, tad jis su tokia nuomone nesutiko.

Daugeliui tada buvo įdomu žinoti, kaip Leninas, nors jokios valdžios tada neturėjo, žiūri į visus tokius klausimus. Ir kai teko nuvykti man ir kitiems pas jį pasikalbėti tokiais reikalais, tad jis trumpai atsakė, jog lietuvių tauta pati galės pasirinkti savo likimą: jei norės turėti tik autonomiją, tad ta autonomija turėtų būti pripažinta, o jei norės būti visiškai nepriklausoma valstybe, tai turėtų gauti tos nepriklausomybės pripažinimą.

A. Kerenskio nusistatymas dėl separatinės taikos su Vokietija pastūmė beveik visą rusų kariuomenę į Lenino pusę, nes Leninas propagavo tuojau padaryti tą separatinę taiką. Iš pradžių vadovaujantieji rusų kairieji socialistai revoliucionieriai, prie kurių buvo prisiliejęs ir Juozas Žiugžda, ėjo išvien su vadinamaisiais bolševikais, bet kai iškilo klausimas dėl separatinės taikos su Vokietija, tai tie kairieji socialistai revoliucionieriai nesutiko su tokia nuomone, todėl jie tapo bolševikų priešinkais ir vėliau kai kurie jų vadai buvo bolševikų nukankinti. Ir Juozas Žiugžda, gelbėdamas savo kailį nuo bolševikų, buvo pasprukęs į Marijampolės rajoną, tačiau 1919 m. pradžioje, kada organizavosi mūsų partizanai, buvo pamanyta, kad Juozas Žiugžda vis dar turis ryšius su bolševikais, todėl norėta jį suimti, bet jis tatau nujausdamas paspruko nuo tos grėsmės į Vilnių 1919 m. pradžioje, kada ten buvo Kapsuko valdžia.

Tenka čia pasakyti, kad 1917 met. tiek Petrapilyje, tiek kitose Rusijos vietose dar niekas nenumatė, kokias susidarytų santvarka, jei bolševikai visur laimėtų. Todėl įvairių tautybių kai kurie žmonės visiškai nemanė apie kokias nors priespaudas įsigalėjus bolševikams.

1917 metų gale Centrinis Lietuvių Komitetas pabėgėliams šelpti nusikraustė į Voronežą. Taigi ir aš ten nusikrausčiau, nes tada ir man teko dirbti tame komitete. 1918 m. kovo mėnesio pabaigoj Voroneže atsirado lietuvis atbėgėlis iš Vilniaus, kuris bėgdamas nuo vokiečių pateko į Švediją, o paskui per Suomiją atvyko į Rusiją. Jojo pavardė aš visiškai pamiršau. Jis mano brolio Vilniuje buvo nurodytas, kur aš gyvenau, ir jis su savim atsivežė tą "Lietuvos Aido" numerį, kuriame buvo atspausdintas Vasario 16 d. nepriklausomybės aktas, bet tas numeris, anot jo, buvo vokiečių konfiskuotas. Kai tą "Lietuvos Aido" numerį pamaciau ir per-

skaičiau, ir kitiems dar parodžiau, tad mums visiems tada susidarė įspūdis, jog lietuvių savo tėvynėje jau turi šokią tokią laisvę ir žingsnis po žingsnio eina prie visiškai nepriklausomybės. Toji žinia apie nepriklausomybės aktą mūsų širdyse sukėlė didžiausią džiaugsmą ir nepaprastą pasiryžimą prisidėti prie tolesnio atkurto Lietuvos valstybės ugdymo bei stiprinimo. Tokių džiaugsmo minčių apgaubti daug kas įgavo paskatinimą ruošti grįžimui į Lietuvą.

Aš ir mano draugas Stasys Matjošaitis (Esmaitis) nutarėm greitai grįžti į Lietuvą. Grįžimo kelionei pasirinkome 1918 m. gegužės 1-ją dieną, nes tą dieną Rusijos bolševikai buvo pasiryžę iškilmingai švęsti. Prieš tą dieną aš dar gavau savo mokytojo algą; tai buvo mano paskutinė alga, nes jau išvykau iš Rusijos. Maždaug vidurdienį iš Voronežo važiuovome geležinkelio į Maskvą, iš ten per Smolenską ligi Vitebsko, o paskui privažiavome artį Polocko, prie Polotos stoties. Geležinkeliu važiuoti bilietų nepirkome, nes žmonių vagonuose buvo labai susikimšę. Bilietų nepirkome todėl, kad tokiu būdu greičiau galėtume įlįsti į vagoną ir užimti sėdimas vietas. Jei būtų vagonas kas tikrinęs bilietus, tai pagal taisykles būtų reikėję dvigubai sumokėti. Kadangi dėl tokios kamšaties niekas bilietų netikrino, tai teko beveik visą kelią nuvažiuoti nemokamai (ligi Smolensko). Kai pasiekėme Smolenską, tai nuo tos vietos jau buvo sunkiau toliau važiuoti, nes čia prasidėjo tada vadinamoji demarkacijos linija. Bet Smolensko vadinamojoj Kareivių ir Darbininkų Taryboje radome pažįstamų karių (lietuvių), kurie buvo tik apsimetę bolševikais; ir jie tada išrūpino mudviem leidimus važiuoti pro Vitebską ligi Polotos stoties (netoli Polocko). Atvykę į Polocką mudu (aš ir S. Matjošaitis) apsistojome viešbutyje. Tada reikėjo atlikti karantiną, kitaip sakant — sveikatos pa-

tikrinimą. Tokio karantino nereikėjo atlikti, nes atitinkamam vokiečiui davėm nedidelį kyšį, už kurį buvo išduotas tam tikras liudijimas, kuriame buvo pažymėta, jog karantiną esame atlikę Polocke. Tas kyšis buvo tik penkios markės. Už caro rublį tada dudavo vieną markę. Taigi tais laikais tokie piniginiai kyšiai naikino užkrečiamųjų ligų pavojų.

Polocke vokiečių karo žvalgybininkai apklausinėjo, ar važiuodami geležinkeliu buvome matę kur nors rusų kariuomenės dalinius. Nors tokių dalinių niekur nematėme, bet nenorėdami sudaryti tokiuose žvalgybininkuose kokį nors įtarimą, kad kažką slepiame, meluodami pasakėm, jog ten ir ten teko matyti rusų kariuomenės būrius. Vokiečių žvalgybininkai buvo patenkinti tokiomis "teisybėmis", o mudu taip pat, nes tuojau gavome leidimą važiuoti į Vilnių.

Kai privažiavome Vilnių ir išėjome iš stoties į gatvę, tai pajutome, kad ta visa kelionė nuo Voronežo gerai pasisekė. Buvo tada maždaug gegužės mėnesio vidurys (1918 m.). Išėjus į gatvę, man ir S. Matjošaičiui tuojau iškilo klausimas: kuriomis gatvėmis reikia eiti norint surasti savo artimuosius, kurių adresus turėjome. Ir štai netikėtai susitikome su tuo atbėgėliu į Voronežą, kuris tada buvo pasakęs, jog buvo priverstas bėgti iš Vilniaus ir paskui per Švediją ir Suomiją atsikūrė Rusijoje. Man jį pamčius momentališkai susidarė mintyse nuosprendis, kad tas "atbėgėlis" esąs vokiečių žvalgybos agentas, kuris tada buvo pasiryžęs susekti tikrąją Rusijos kariuomenės padėtį. Apie tai mudu nutarėme su juo apie tokius dalykus visai nekalbėti, o tik apie tai, kuriomis gatvėmis reikės eiti pas savo artimuosius. Ir tas Voroneže pavadinatas "atbėgėlis" buvo tokiu momentu labai mandagus, dar pasakydamas, kad prisimenas

(Nukelta į 6-tą psl.)

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos į krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Orderis bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

Namo, kuriame gimė ir vaikystės dienas praleido poetas Julius Janonis, piešinys (Beržinių km., Biržų apskr.). Namą paveikslą, pagal poeto moti-

nos pasakojimą, nupiešė J. Janonio vyr. sesers Marijos sūnus William G. Rothamel. Paveikslas viešumai skelbiamas pirmą kartą.

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 1-mo puslapio)

po 3 rublius metams. Bet Kregždė labai retai tą nuomą imdavo. Kregždienė buvo gera Janonienės draugė ir labai tolimai giminaitė.

Beržiniuose gyveno ūkininkai, pavardė Klībai, bet jie nebuvo joki giminės Janonienės ir jos tėvui — Klībui. Jie, Beržinių Klībai tebuvo labai artimi draugai Janoniams.

Martynas Janonis, poeto tėvas, buvo vyriausias vaikas jų šeimoje. Tėvams anksti mirus, kai Martynas tebuvo vos 13 metų, jis — Martynas, gyveno ir dirbo veltui pas ūkininką iki 20 metų, kad tas ūkininkas laikytų ir augintų jo du jaunesnius brolius ir seserį. Martyno Janonio motinos tėvai buvo ūkininkai, bet baudžiavos laikais kokių nors būdu to ūkio neteko.

Abu Janoniai, poeto Juliaus tėvai buvo tikri lietuviai. Nė vienas neturėjo jokių „priemaišų“ — latvių ar kokios kitos tautos.

Julius dar tik 5 metų būdamas galėjo gana gerai skaityti. Motina jį išmokino. Jis, motinai padedant, pats pasidarė kalendorių. Tai buvo maži popierėliai su dienų numeriais ir dvi viny. Vienas popierėlis dėl kiekvienos mėnesio dienos. Ant vienos viny kabindavo praėjusių dienų, o ant antros — ateinančių dienų popierėlius.

Pirmoji knyga, kurią jis nusipirko, buvo Lietuvos Geografija. Ją pirko už 20 kapeikų, kurias buvo gavęs už arklio padėjimą. Tai buvo dar prieš įstojant į mokyklą.

Iš viso jis, Julius, piemenavo 3 vasaras: vieną Latvijoje ir dvi Lietuvoje. Latvijoje už piemenimą mokėjo brangiau, bet Julius, jo nelaimė, papuolė pas labai prastą, beširdį ūkininką. Pas tą ūkininką jam teko daug kentėti, bet niekuomet tuo nesiskundė. Tik vėliau truputį po truputį aplinkiniai keliais sužinota, kaip jam ten buvo negerai.

Julius baigus Biržų keturklasę mokyklą, Biržuose gyvenęs daktaras Kuprevičius parė jam duoti prašymą į Šiaulių gimnaziją. Jis tą ir padarė. Bet Biržų keturklasėje nebuvo mokoma lotynų kalbos, tai ir vėl

buvo bėda. Bet geriems žmonėms padedant, kaip tai kun. J. Jakubėnui, Puodžiūnui, gydytojui Giedrienei tie sunkumai buvo nugalėti. Prof. Jablonskis nuo savęs prašymą — paliudijimą parašė į Šiaulių gimnaziją. Ir į ją Julius 1913 m. buvo priimtas. (Pastarieji Janonytės, jaunesniosios poeto sesers atsiminimai, rašyti pagal jos motinos pasakojimus, kelia kai kurių abejonių: Biržuose buvęs vaitininkas Puodžiūnas tada, kai Julius Janonis Biržų keturklasę baigė, buvo beveik vienmetis su Juliumi ir mokėsi, berods, Petrapilyje — žiūr. M. Tamulėno atsiminimus, ir jam, Juliumi, niekuo negalėjo padėti, o prof. Jablonskis, kiek žinoma, niekada Biržuose negyveno ir ten Juliaus nepažinojo, todėl ir jis jokio prašymo nuo savęs Šiaulių gimnazijos vadovybei negalėjo rašyti. Patikimiausia galimybė yra ta, jog tą prašymą, „nuo savęs“, rašė poetas Stanislovas Dagilis, kuris tuo laiku, kaip pensininkas, Biržuose gyveno ir Julijū Janonį, kaip išskirtiną gabumų ir poetinių polinkių jaunuolį gerai pažinojo ir stengėsi jam visai pagelbėti. J.).

Tais pačiais metais daktaras Kuprevičius su šeima persikėlė į Šiaulius gyventi (maža patalpa: daktaras Kuprevičius į Šiaulius pats nepersikėlė gyventi, bet ten nuvyko tik jo šeima: žmona ir vaikai. J.) ir prižadėjo duoti Juliumi kambarį ir maistą už jo vaikų mokymą.

(Julius, atostogaudamas Melaišiuose 1912 ar 1913 m., surengė du vaidinimus Melaišių kaime, kur tuo laiku jo tėvai gyveno. Jo paruošti — režisuoti vaidinimai vadinosi: „Apsirikto“ ir „Nutrūko“. Tas rodo, jog Julius, Janonis, nevengė viešų parengimų nei pramogų, kaip kad tvirtina kai kurie jį pažinęsieji Biržuose. Jis jautėsi drašiai ir laisvai tarp paprastų žmonių ir nuosaliau laikėsi turtingesniųjų miestiečių tarpe. J.).

Julius 1915 m. karo frontui artėjant, iš Šiaulių sugrįžo į Melaišius. (Kaimas, keliolika kilometrų į pietų-rytus nuo Biržų, kur tuo laiku poeto tėvai gyveno. J.). Labai daug jo knygų, raštų pasiūkio Šiauliuose, nes jau tiesiog pro Panevėžį nebe-

galėjo važiuoti: turėjo važiuoti aplinkui pro Rygą ir daug ko su savim pasiūti nebegalėjo. Tuo labiau, kad Šiaulius, frontui priartėjus, skubiai reikėjo palikti.

Melaišiuose būdamas nors ir trumpą laiką, pagelbėjo tėvams, kaimynams pasidaryti apkasus nuo galimų fronto pavojų. Tą darbą užbaigus, jis į rytus išėjo pėsčias. Prieš tai buvo bandyta vežti į Kupiškį, bet jau nebuvo galima, nes visi keliai buvo perpildyti rusų kariuomenės.

Atsisveikindamas, pažadėjo tuojau parašyti, kai tik pasieks Vilnių. Bet vos kelioms dienoms praėjus vokiečiai užėmė mūsų apylinkę ir daugiau jo nematėm ir nei jokios žinios iš jo nesulaukėm.

Julius buvo panašus į motiną tik veido sudėjimu, o ne būdu. Jo biografai teigia, ir tai, kaip matome, yra klaida, jog poetas Julius Janonis viskuo buvo panašus į savo motiną. J.).

Mūsų motina buvo gabi, tiesa. Bet tėvas irgi buvo ypatin-gai gabus. Jis neturėjo progos mokytis mokykloje, tačiau pats išmoko skaityti lietuviškai ir rusiškai. Mokėjo kalbėti latviškai ir lenkiškai. Buvo nepaprastai darbštus. Jis galėjo var-toti abi rankas prie tašymo ar prie bile kokio darbo. Jis buvo žinomas greičiausias šieno ir javų plovėjas ir medžių kirtėjas. Jam darbo niekada netrūko. Jis taip gerai mokėjo dalgius išplakti ir papustyti ir piūklus išgal-žti, jog daugelis kaimynų kreipdavosi pas jį ir prašydavo jiems pagelbėti. Ir jis, nors kar-tais būdamas labai pavargęs, niekada neatsisakydavo kitiems padėti.

Vieną dalyką, kurį jis man yra sakęs, išlaikiau mano gyvenimo būde ir jo nepamiršiu iki pat savo mirties: sykį jis parėjo iš darbo labai pavargęs. Netrukus pas mus atėjo Klības ir paprašė tėvelį eiti pas jį ką tai padėti. Aš tėvelį nepaprastai mylėjau; jis niekada nepyk-davo, nesibardavo ir visada pažaisdavo su manim nors kelias minutes. Ir aš, kai tėvelis pažadėjo ateiti pas Klībą jam padėti, buvau labai nepatenkinta, kad jis nepažaidžia su manimi ir, būdamas labai pavargęs, vėl rengiasi išeiti dirbti. Aš jam tą ir pasakiau. Jis pasiėmė mane

ant kelių (buvau gal 5 metų) ir tarė:

“Matai, vaikel, tą juodą katiną gulintį prie pečiaus? Jam niekas nerūpi, jeigu jis tikrai turi pieno palakti. Mum (mus) Dievas sutvėrė kitokius negu gyvulėlius. Jis mum ir pamokino visados pagelbėti kitam kiek tik gali, nežiūrint į savo norus ar nuovargį. Tai, vaikel, kai užaugsi, nebūk kaip tas juodas katinas...”

Visą savo gyvenimą jis dirbė ką ir kiek galėjo padėdamas kitiems. Kaip sakant angliškai: jis buvo “selfess”. Mano brolis Julius irgi buvo toks. Būdu jis buvo pasekęs tėvelį, o ne motiną. (Pabraukta šituos atsiminimus rašiusios). Vyresnysis brolis Mykolas taip pat buvo nepaprastai tykus. Daug tykesnis už Julijū. Iš jo žodį būdavo sunku ištraukti. Angliškai tariant, mūsų tėvas ir abu broliai buvo “introvert”. Motina — “extrovert”. Sesuo labai daug paveldėjusi iš motinos: būdais mažai juodvi kuo skyrėsi. O aš tai ir daug daugiau turiau tėvo ypatybių negu motinos. Motinos būdo reikšmių manyje yra labai mažai.

Tėvas, būdamas gabus visokiems darbams, padarydavo mums ne tik labai dailius kuntaplčius, bliūdus, šaukštus, bet padarydavo ir daug visokių žaisliukų iš medžio; išpiaustydavo gražiausius gyvulėlius ir paukščiukus.

Niekados basi neturėjom būti. Visada turėjom kuntaplčius, dailiai padarytas nagines; dėdė Jonas (poeto tėvo brolis. J.) buvo batsiuovys. Jis su mūsų tėveliu labai sutikdavo, mylėjosi. Ir jis mums — moterims — pasiūdavo batus, o vyr-am — “čebatus”. Mes visi buvom visados gerai apsirengę, apsiaugę... Kadaigi tėvelis buvo labai darbštus, aplinkui miškas: uogų, grybų buvo ikvalios, tai mes gyvenom gana gerai. Turėdavom karvę, porą avių, nupenėdavo porą kiaulių, buvo vištų.

Iš mano liūdniausių prisiminimų, rodos, bus pirmas, kai tėvelis sirgo, o jis, Julius, prašėsi motinos leisti į mokyklą. Aš irgi pasisiūliau jam pagelbėti sakydama motinai, kad jį

KRYLOVO PASAKĖČIOS

Vertė Jonas Valaitis

VILKAS IR ĖRIUKAS

Galingam visados silpnasis kaltas:
Šiai tiesai pavyzdžių istorijoje daug rasim,
Bet mes istorijos nerašom,
O tai dėl to ką pasakėčios kalba.

Ėriukas karštą dieną prie upelio gėrė:

Likimas betgi taip jau svėrė,
Be to, nelaimėi dar nutikt reikėjo,
Kad netoli išalkęs Vilkas slampinėjo,
Ėriuką jis pamato, veržiasi prie lobio.
Tačiau, kad pasiteisintų dėl šito grobio,
Kad grobio bylą teisiškai pagrįstų,
Jis rėkia: "Kaip, akiplėša, gali tu drįsti
Čia drumsti snukio purvino gaurais

Gėrimą mano skardųjį,
Maišydams jį
Su smėliu ir maurais.
Už darbą šį bauriausia
Aš galvą tau nurausiu." —

"Šviesybė vilkas jeigu leistu,
Pranešti drįstu ir paaiškinti turiu,
Kad pasriovini už šimto žingsnių aš geriu,
Be pagrindo čia Jo šviesybė išžeistų:
Gėrimo Jūsų drumsti niekaip negalėjau". —

"Todėl aš melą čia kalbėjau!
Tai niekšas! Matėt kas dar tokį padarę?
Atsimenu, priešpraicitą dar vasarą

Kažkaip tu man įsipykai.
Nepamiršau, bičiuli! — kaltas palikai".
"Susimylėk! Kai aš gimiau, nėra dar metų, —
Ėriukas sako. "Tavo brolis bus tų metų". —

"Aš brolių neturiu". —
"Tai svotas arba svainis! Tau pabrėžt turiu,
Ir kas gi pagaliau visus jus suminės,
Žodžiu, tai vienas jūsų giminės.
Jūs patys, jūsų šunys, kerštas, piemenų,
Visi jūs geidžiote skriaudos,
Ir jeigu galit, tai man kenkiate visados;
Su tavim tad atsisteisti ketinu". —
"Ak, kuo aš kaltas?" — Užsiciaupk, gana jau dėstel!
Gana tavas kaltas skaičiuoti, sako Vilkas, —
Tu kaltas jau ir tuo, kad aš gi noriu ęsti".
Pasakė — ir miškan Ėriuką jis nuvilko.

ZIOGAS IR SKRUZDĖ

Ziogas, gimęs šokinėti,
Kiaurą vasarą dainavo;
Nesuskubo pastebėti,
Kai žiema jau atžygiavo.

Pajuodavo laukas veikiai,
Nebėra dienų šviesių jau tų,
Kai kiekvienas lapas teikė
Ir pastogę ir pietų.

Su žiema tai viskas nyksta,
Šalčio šiurpuliai įgrysta,
Vargo, bado metas stoja,
Žiogas jau nebedainuoja.

Kai pilvelis alkį gieda,
Vos pakęsdamas šią bėdą,
Pas Skruzdėlę Žiogas šliaužia,
Pradedo čia kalbą graudžią:

"Neapleisk manęs, sesyte!
Man jėgas atgauti reikia:
Lig pavasario tik ryto
Maistą, šilumą suteikie!" —

"Man nustebt, bičiuli, reikia:
Vasarą ką būsi veikęs?" —

"Ką jau čia minėt, kaip būta:
Vejoje puikioj kalvos
Šokta, linksmintas dainuota
Visą laiką be galvos!" —

"Na, tai tu?" — Aš ten kartu
Dainą traukiau atvirai". —
"Dainavai? Tai gerai;
Eik pašokt dabar ten tu!"

Vejoje puikioj kalvos
Šokta, linksmintas, dainuota
Visą laiką be galvos". —

"Na, tai tu?" — "Aš ten kartu
Dainą traukiau atvirai". —
"Dainavai? Tai gerai;
Eik pašokt dabar ten tu!"

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 3-čio psl.)

mus, ir maloniai palydėjo prie
ieškomų vietų.

Pabuvus vieną kitą dieną
Vilniaus miesto vaizdas atrodė
suniūręs; gyventojai atrodė iš-
vargę. Tada visiems atrodė, kad
karas dar nėra baigtas, o tik su
Rusija buvo padaryta separati-
nė taika, ir visu pasieniu buvo
nustatyta vadinamoji demar-
kacijos linija. Nors vilniečių
galvas vis dar kvaršino klausimas,
kur galima gauti maisto
produktų, bet jau tuo metu,
kai aš atvykau į Vilnių, buvo
šiek tiek geriau maisto atžvilgiu,
negu prieš metus. Vienas vil-
nietis man papasakojo, kad anksčiau,
kada buvo labai didelis
trūkumas visokeriopo maisto,
tai kai kurie spekuliantai gau-
dydavę šunis ir jų mėsą parda-
vinėdavę kaip avieną, ir kai
kurie žmonės būvę be galo pa-
tenkinti, kad tokios avienos
(iš tikrųjų šunienos) gaudavo
pavalgyti. Man pačiam atvykus
į Vilnių ypatingo rūpesčio dėl
maisto nebuvo, nes pinigų pas-
mane kišeniuose buvo pakankamai.
Tada vokiečių bankuose
keisdavo rusų caro rublius į
vokiškas markes ir už vieną ru-
blį duodavo vieną markę.
Daug kas tada sakydavo, jei
gauti per mėnesį šimtą mar-
kių, tai jau gali žmoniškai pra-
gyventi, o aš pats tų markių
turėjau pakankamai dar vi-
siems metams, kaip man atrodė.

Atvykęs į Vilnių maniau, kad
pabuvus jame keletą dienų ga-
lėsiu nuvykti į savo pamėgtą

vieta, į Marijampolę. Kai aš tu-
rėjau įsiregistruoti Vilniaus
policijoje, tai man tenai pasakė,
jog be leidimo niekur negaliu
išvykti. O kai įteikiau prašymą,
kad leistu išvykti į Marijampo-
lę, tai tokio leidimo negavau.
Bet greitai man susidarė tokios
sąlygos, kad niekur nereikėjo
vykti iš Vilniaus, nes greitai
sau darbą susiradau. Būtent,
prie Lietuvių Mokslo Draugijos
knygų leidimo skyriaus,
kuriam buvo reikalingi tokie
žmonės, kurie padėtų ruošti
mokykloms, ypač gimnazijoms,
reikiamus lietuviškus
vadovėlius. Tuoju ėmiau ruošti
vieną kitą vadovėlį ir, be to,
žiūrėjau dar kitų asmenų pa-
ruošty vadovėlių korektūrą.
Tie vadovėliai buvo spausdina-
mi Martyno Kuktos spaustuvėje.
Tada suminkštėjus vokie-
čiams jau galima buvo įvairiose
Lietuvos vietose steigti lie-
tuviškas mokyklas, bet nebuvo
turėta reikiamų lietuviškų va-
dovėlių. Man tada ne vienas sa-
kydavo: "Ar ne geriau būtų
būvę anksčiau turėti paruoštus
reikalingiausių vadovėlių rank-
raščius, kad atėjus panašiam
momentui, kaip dabar, galima
būtų visa tai atiduoti spaustu-
vei ir spausdinti reikiamą jų
skaičių." Vadovėlių ir kitų
knygų leidimu tada nepaprastai
buvo susirūpinęs Mykolas
Biržiška, kuris mokėjo ir kitus
asmenis paraginti, kad paruoš-
tų reikiamų knygų.

M. Kuktos spaustuvėje daž-
nai pasirodydavo kai kurių

KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI ŠVENTĖMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SIŪLOME
PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, ATSIMINIMAI IR MINĖJYS II t., 336 psl. \$5.00
2. Juozas Liūdžius, RAŠTAI, 246 psl. \$3.00
3. M. Zoščenko, SATYRINĖS NOVELĖS, 199 psl. \$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, MAŽOJI LIETUVA, 327 psl. \$3.00
5. K. B. Kraučionas, SIAURUOJU TAKELIU, 178 psl. \$2.00
6. J. Augustaitis, ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA, 154 psl. \$1.50
7. Prof. V. Biržiška, SENŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA, du tomai 207 ir 225 psl. \$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, ALEKSANDRYNAS, 430 psl. \$7.50
9. St. Kairys, LIETUVA BUDO, 416 psl. \$2.00
10. Vl. Mingėla, KUN. ANTANAS MILUKAS, jo gyvenimas ir darbai. \$6.00
11. Kipras Bielinis, PENKTIEJI METAI, 592 psl. \$2.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, DANTYS, 158 psl., minkštais viršeliais \$2.00, kietais \$4.00
13. Juozas Švaistas, PETRAS ŠIRVOKAS, 228 psl. \$2.00
14. Antanas Beranauskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI, N. Rastenio vertimas, 40 psl. \$2.00
15. Mikas Petrauskas, EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENE \$5.00
16. Alfonsas Nevardauskas, PAJURIAIS, PAMARIAIS \$5.00
17. Petronėlė Orintaitė, KĄ LAUMĖS LĖME, 236 psl. \$3.00
18. Kipras Bielinis, TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA, 310 psl. \$1.00

Šitas knygas galite įsigyti "Naujienu" ofise arba gauti paštu,
atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

"NAUJIENOS"

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

SPAUDOS PABIROS

spausdinamų vadovėlių autoriai, nes jiems buvo įdomu sužinoti, kada jų vadovėliai pasirodys. Toje M. Kuktos spaustuveje buvo spausdinamas gudų laikraštis, kurį tvarkyti dažnai ateidavo jojo redaktoriai. Taigi pasimatant su tais gudaais prie vieno stalo tekdamo vienu kitu žodžiu su jais pasidalinti. Tie gudaai kalbėdavo su manim rusiškai, nes aš gudiškai nemokėjau. Kiekviena proga jie stengdavosi kalbėti apie gudų istorinę praeitį ir beveik kiekvieną kartą pasakydavo, kad visokie istorikai esą sudarę nemažą visokių klaidų pareikšdami, kad gudaai buvę skirtingi nuo lietuvių. Ir anot jų, tiek vadinamieji lietuviai, tiek gudaai esą tos pat tautybės žmonės, tik, girdi, dėl ilgus amžius susidarė iš tų pačių gudų lietuviška tarmiė. Žiloje senovėje, anot jų, visi gyventojai į rytus nuo Baltijos jūros buvo vakariečių vadinami baltais, o paskiau tie baltai buvo skirstomi kitais vardais, būtent: vieni buvo vadinami dregovičiais, kiti krivičiais, dar kiti lietuviais, ir dar kitokiais vardais. Paskiau tie krivičiai ar dregovičiai buvę pavadinti gudais. Ir tie atsilankantieji M. Kuktos spaustuveje gudaai man parodydavo senųjų laikų vadinamojo Lietuvos Statuto kopiją ir pabrėždavo, kad tasai statutas parašytas jų gudų kalba. Vėliau, anot jų, kai kurie baltai buvo pavadinti baltarusiais, o patys Maskvos rusai juos pavadino belorusais, ne manydavo, kad žodis "baltas" esąs spalvotumo pažymys. Ir anot jų, geriausia būtų buvę, kad visi kunigaikštijos gyventojai būtų buvę vadinami litvinais. Tai tie gudaai tada mokėjo pasvaičioti.

Dirbdamas Vilniuje prie Lietuvių Mokslo Draugijos vadovėlių ruošimo komisijos aš taip pat pritapau prie laikraščio "Lietuvos Aido", kuris tada buvo žymiausias visai Lietuvai. Kadangi teko man tada prižiūrėti šio laikraščio paskutinių naujienų skyrių ir jį pakoreguoti, tai reikėdavo anksti rytą tarp 4—5 valandos nueiti į spaustuve ir prižiūrėti tas pakutines naujienas. Tam reikalui turėjau specialų vokiečių leidimą, nes buvo draudžiama naktimis be leidimo vaikščioti gatvėmis. Bet nė vieną kartą manęs praeinantį kareivių sargyba nesustabdė. Tada cenzūra visiems spausdinamiems buvo gana smarki. Toje vokiečių cenzūroje iš spaustuvės pristatyti laikraščio lapai buvo išverčiami į vokiečių kalbą ir paskui buvo nedideliu tiražu atspausdinami su pavadinimu "Litauisches Echo". Ir tas "Litauisches Echo" buvo siuntinėjamas į Berlyną aukštesniems vokiečių valdžios pareigūnams. Toje cenzūros įstaigoje kaipo žymesnieji į vokiečių kalbą vertėjai tada buvo Kodaitis ir Aukštulaitis. Kadangi kartais toji vokiečių cenzūra užtesdavo savo darbą ir nepranešdavo reikiamu laiku spausuvei apie galimumą spausdinti "Lietuvos Aidą", tai kartais tekdamo

man pačiam nueiti į tą cenzūros įstaigą pasileirauti apie to darbo dėsima. Tokiu būdu teko tada arčiau susipažinti su Kodaičiu, tapusiu paskui Lietuvoje geru profesoriumi; ir jis man buvo parodęs tik pasižiūrėti tą "Litauisches Echo", kuriame būdavo išspausdinami ir tie straipsniai, kurie buvo cenzūros nepraleidžiami. Visą "Litauisches Echo" komplektą man teko įsigyti iš prof. Kodaičio tik po lapkričio 11 dienos (1918), kada kilo Vokietijoje revoliucija. Tada "Lietuvos Aido" redaktoriai pasirašinėjo Antanas Smetona, o faktinasis redaktorius buvo Petras Klimas.

Mazdaug dviem mėnesiais vėliau po mano atvykimo į Vilnių atvyko iš Voronežo kalbininkas J. Jablonskis, kuris su savim atsivežė naujai paruostą lietuvių kalbos gramatiką (rankraštį). Toji gramatika greit buvo atspausdinta. Ir kai aš pirmą išspausdintą gramatikos egzempliorių nunešiau pačiam autoriui J. Jablonskiui, tai jis linksmai pavertęs puslapis džiaugdamašis pratarė: "Tik dabar pajutau, kad gerą darbą padariau".

Visiems tada Vilniuje būdavo įdomu žinoti, kokius darbus atlieka Lietuvos Taryba. Toji Taryba ieškojo kelių, kad greičiau gautų nepriklausomybės pripažinimą iš Vokietijos vyriausybės. Dėl susidėjusių aplinkybių buvo sugalvota paskirti Lietuvos monarchu hercogą Urachą, suteikiant jam Mindaugo II-jo vardą. 1918 m. liepos 13 d. sužinojau, kad Urachas buvo Lietuvos Tarybos išrinktas. Bet maždaug po 8 dienų vokiečių laikraštyje "Norddeutsche Allgemeine Zeitung" (liepos 21 d.) buvo įdėtas straipsnis, kuriame buvo pasakyta, jog tokis Lietuvos Tarybos nutarimas esąs neteisėtas, nes, girdi, be Vokietijos vyriausybės sutikimo toks klausimas negali būti sprendžiamas. Praslinkus kuriam laikui Vilniuje buvo jaučiama, kad vokiečių tarpe kažkas yra pairė ir jų valdžioje atsirado kažkoks bruzdėjimas. Tad ir Lietuvos Taryba 1918 m. lapkričio 2 d. vienbalsiai nutarė nevykdyti Uracho kvietimo į sostą.

1918 m. rudenį Vilniuje visi pajuto kažkokį vokiečių sušvelnėjimą. Kai tekdamo man nueiti į vadinamąją laisvąją rinką, tai buvo galima jau pamatyti daugiau atvežtų žemės ūkio produktų. Ir pačios maisto kortelės jau neturėjo tokios reikšmės, kaip anksčiau, nes ir be tų kortelių galima buvo šio to nusipirkti, tik, žinoma, reikėjo turėti pinigų.

1918 m. lapkričio 8 d. vokiečių policija pranešė man raštu, kad aš turiu išsikraustyti iš Vilniaus į Marijampolės apskritį. Kai anksčiau (gegužės mėn.) aš buvau prašęs tokio leidimo vykti į Marijampolę, tai man jo tada nedavė, o dabar ir neprašant įsakė išsikraustyti. O Vilniuje aš jau tiek pripratau, kad niekur nenorėjau važiuoti. Visa laimė, kad

po trijų dienų įvyko Vokietijos trumpa revoliucija ir jos kaizeris turėjo bėgti į užsienį. Tad visur visoki suvaržymai išnyko, važiuoti iš vienos apskrities į kitą nebereikėjo leidimo. Tuojau po lapkričio 11 d. susidarė Lietuvos vyriausybė ir ėmė kurtis lietuvių savanorių kariuomenė Lietuvos laisvėginti. Buvo labai malonu pamatyti Vilniuje pirmuosius mūsų kariuomenės savanorius, kurie buvo pasiryžę ginti Lietuvos laisvę. Ir man džiaugsmingai krito į akį mano gerai pažįstamo Kazio Škirpos energinga veikla tiems mūsų savanoriams organizuoti.

Kai Vokietijoje buvo nuverstas kaizeris, tai tuojau buvo sudarytos įvairios Lietuvos ministerijos. Pirmasis Lietuvos ministerių kabinetas buvo sudarytas A. Voldemaro vadovybėje. Bet kai iškilo pavojus iš rusų bolševikų pusės užimti Vilnių, tad A. Voldemaras nesiorientavo, ką tokiu atveju daryti, net buvo pamanęs, kad geriausia būtų vyriausybei pasitraukti kur nors į pietų pusę, prie pat Lenkijos. Tą visą keblią padėtį geriausiai išsprendė neseniai iš Rusijos atvykęs Mykolas Sleževičius, kurio vadovybėje buvo sudarytas, taip sakanč, antrasis ministerių kabinetas. Ir M. Sleževičius labai mokėjo savo kalbomis paraginti lietuvius, kad jie stotų savanoriais į organizuojamą Lietuvos kariuomenę.

Kai buvo sudaroma švietimo Ministerija, kurios ministeriu buvo paskirtas Mykolas Biržiška, tai man ir mano draugui Stasiui Matjošaičiui buvo pasiūlyta tapti tos ministerijos bendradarbiais. Taigi tada, taip sakanč, tapau švietimo Ministerijos tarnautoju. Iš pradžių šioj ministerijojejų tarnautojų buvo mažas skaičius, tik keturi; mat, tada buvo tik pradžia tokiai ministerijai augti. Kai 1918 m. pabaigoj susidarė pavojus iš artėjančių rusų bolševikų, tada visos ministerijos persikėlė su savo tarnautojais į

Kauną. M. Biržiška buvo paliktas Vilniuje kaipo Lietuvos vyriausybės įgaliotinis. Man, ir kitiems Šv. Ministerijos tarnautojams nebuvo pranešta, jog turime skubiai pasiruošti išvykimui į Kauną, tai ir buvome Vilniuje užklupti rusų bolševikų armijos. Kai į Vilnių įsibrovė bolševikai, tad tuojau sužinojau, kad yra sudaromi vietoje išbėgusių ministerijų vadinamieji komisariatai. Taigi vietoj švietimo Ministerijos susidarė vadinamasai švietimo Komisariatas. Greitai sužinojau, kad Šv. Ministerijos tarnautojai, kurie nebuvo išbėgę į Kauną, automatiškai pereina į švietimo Komisariato tarnautojų sudėtį, o švietimo komisaras yra Vaclovas Biržiška, M. Biržiškos brolis. Aš su S. Matjošaičiu iš pradžių, taip sakanč, drebėjome iš baimės, nes nežinojome, ką su mumis toliau darys. Antrą dieną po to komisariato sudarymo, kada visi jau buvo išėję iš komisariato savo darbą pabaigę, bet aš ir S. Matjošaitis pasilikome, nes norėjome dar tarp savęs šį tą pakalbėti. Ir štai tokiu momentu kažkoks žmogus atbėgo pas mus ir padavė laišką sakydamas, kad jį perduotume komisarui V. Biržiškai, ir pats greitai pasišalino. S. Matjošaitis, žiūrėdamas į laišką, tuojau pasakė, jog sprendžiant iš rašyenos konverte laiškas esąs parašytas paties V. Kapsuko, nes jo rašyseną gerai pažįstas, ir jam esą įdomu, kas tame laiške yra parašyta. Ir S. Matjošaitis, nieko nelaukdamas, paėmė iš savo turimos dėžutės adatą, kurią įkišo į konverte galą, ir sukdamas ją tą konverte atidarė (atlipino) ir perskaitė laiško turinį.

(Bus daugiau)

TIKRAI ĮDOMU

Įdomu, jog niekas dar nėra niekur pastebėjęs, kad girtas žmogus savo degtinę piltų ant kito girtu žmogaus, rašo vienas stebėtojas.

Tikrai įdomu.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILLJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudes nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudes tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA gaudinga visokių amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 l metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopu veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbą.

Gausit spausdintas informacijas, teigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

VIESULO PASKAITA APŽVALGINIO POBŪDŽIO, BET SU AVANGARDINIŲ ATSPALVIU

Keletas bendrų pastabų

Kultūros kongreso metu buvo ir meno sekcijos paskaita, kurią skaitė dail. Romas Viesulas tema: "Lietuvių dailės sankryžos". Paskaita vyko Čiurlionio galerijos salėje popiet. Klausytojų atsilankė pilna salė.

Prelegentas pradėjo: Ką daryti su ateitimi arba ką mes turėtume daryti? Dabartinė meno raida yra išaugusi iš to, ką senoji karta paliko. Pradžioje buvo rodomos Lietuvos dailininkų darbų skaidrės, kurias prelegentas paaiškino. Lietuvoje esą stiprių grafikų, bet labiau tradicinio pobūdžio, su patriotiniu elementu. Paveikslai, kuriuos rodė, tiesa, nebuvo gryna natūros kopija, tačiau jų turinys pavaizduoja socrealistinio gyvenimo realybę — darbas, statyba ir t. t. Ne visai aišku, kam reikėjo įterpti į paskaitą tokią kuklią Lietuvos dailės kertelę.

Nemalonu sakyti, bet reikia, nes prelegentas labai daug dalykų tikrai prabėgom paminėjo ir todėl sunku buvo susidaryti pilnesnį vaizdą. Visi žinojo, kad paskaitos tikslas buvo apžvelgti paskutinio penkmečio meno raidą arba, kaip iš anksto buvo paskelbta — "dailės

PETRAS ALEKSA Skulptūra
Jaunosios kartos skulptorius
ir dabartinis Čiurlionio galerijos
direktorius.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, DECEMBER 2, 1967

sankryžas" pilniau nušviesti. Buvo iškelta tik užuominom "rinkos logika", "renesansas", kad neturime kritikos, nes jos nemėgstame. Jeigu kartais pasakoma tiesa, tai mes esame linkę smogti atgal. Jaunoji karta esanti sąžiningesnė ir ji į meną žiūrinti plačiomis akimis ir esama įvairių galimybių. Turime šešetą (?) jaunų dailininkų, kurie yra pasižymėję. Bet kur mes stovėsime po 10 metų? Čia buvo parodyta keletas skaidrių iš 12—15 metų gimnazistų darbų, bet tie darbai niekuo neišsiskyrė iš eilinių pradinį mokinių, kas rodytų ypatingus gabumus, tačiau prelegentas spėja, jog šie jaunuoliai po 5 metų būsią dailininkai. Paminėjo jau ne naują dalyką, jog jaunimui reikia rengti stovyklas su paskaitom ir t. t. Reikia leisti Čiurlionio kūrybos monografiją ir platinti tarp kitataučių. Tas gerai ir, rodos, tas darbas bus pradėtas. Reikia leisti lietuvių dailininkų leidinį. Kas tuos leidinius leis. Gal Kapočius? Medžiagos yra, ji pasens ir išsibarsstys.

Paskaitos pabaigoje vėl buvo skaidrės, tik šį kartą atrinktieji ultra modernūs darbai parodyti, daugiau ar mažiau mechaninio funkcionalinio, architektūrai būdingo stiliaus.

Grįžtant prie minėtos kritikos, kurios "neturime", tai ir šis klausimas nebuvo nei plačiau išaiškintas nei gerai suprastas. Kam kelti tokius dalykus, jeigu jie pasilieka tik užuominoje. Mūsų spauda skiria daug vietos dailės meno reikalams, kaip senesniam kartai, taip ir jaunajam praeigūnui. Tikrai jie ne drąsūs pasisiūlyti. Kaipgi mes žinotume vieni kitus, jeigu ne iš spaudos? Bet prelegentas nusiskundė, jog neturime kritikos. Bet niekas nepaklausia: ar verta kai ką iš viso kritikuoti? Susidaro įspūdis, jog prelegentas dėmesį kreipė į jaunimą, žinoma, neįvardindamas to pustuzinio "pasižymėjusių" jaunuolių, gal dėl to, kad kiti neįsiję. Jis neprisiminė ir kitų dailininkų jau su kaupu nusipelnusių savo tautai.

Kritikos klausimas, nors būtinai, bet pasiliko atviras. Mūsų spaudoje jau buvo pasisvaisčiota net tokiais pasigyrimais iš avangardo lagerio, kad "kvalifikuoti" dailininkų pas mus esą tikrai keli ir du kvalifikuoti meno kritikai. Prieš porą metų "Sėjos" Nr. 1 vienas grafikas iškėlė "būtiną" reikalą steigti meno leidinį (žurnalą), į kurį tegalėtų patekti tikrai labai labai retas dailininkas... Šitai pskrininguojant kolegas, meno

REGINA JAUTOKAITĖ

"Pelėda" (riešuto medžio skulptūra)
Mūsų jaunosios kartos menininkė

kultūros kriterijus darosi jau nebesuvokiamas.

Lietuvybė išeivijoje pradeda išblėsti todėl, kad nuolankiai pasiduodam veikiančiai "laiko dvasiai", kuri nejučiom mus užvaldė. Net taip toli einame, kad kas negrams ir bytnikams jau atsibodę, tai mes linkę priimti kaip "šviežieną".

Meno sankryžos buvo ir bus. Svarbu, kad vaizdinis menas iš esmės būtų menas, nežiūrint kokias formas kūrėjas naudotų. Visuomenė iš menininkų reikalauja ne tik rimtumo, bet ir atsakomybės.

Diskusijos

Nesant koreferento, ir diskusijos bei paklausimai kažkaip painiojosi. Pradžioje nebuvo norinčių "prasizioti". Tai dail. Z. Sodeikienė sėdėdama prie stalo negarsiai kalbėjo, jog pilnoje salėje beveik neįmanoma buvo girdėti jos kalbos. Tarp kita ko girdėjau: Jaunieji turi būti vertinami ne pagal temą, bet pagal išpildymą. Pasiūlyta mažiau parodų rengti, bet geresnių, reikia vengti izoliacijos, kontraversijos ir pan. Dail. Alg. Kurauskas iškėlė klausimą, į kurį nebuvo atsakymo: Ar Lietuvos dailininkams pavyks išsivaduoti iš socialistinio realizmo. O mūsų problemos rimtos ir gyvos. Vaizdinėm priemonėm turime kreipti dėmesį į komunikaciją. Ši sritis dar neįnaudota. Komunikaciją mene turime išplėsti, kad mūsų darbai išliktų ilgiems metams. Reikia organizuotis, kad galėtume įtraukti ir jaunimą.

Atsirado ir daugiau kalbėtojų bei diskutantų: Prof. A. Varnas, Z. Kolba, M. Šileikis ir visa eilė kitų. Kai kuriuos klausimus atsakė prelegentas R. Viesulas, kiti tarp savęs nesutarė. Kaip ten bebūtų, bet paskaita nebuvo nei pilnai išbaigta, nei išdiskutuota. Atrodo, kad mūsų tautinio solidarumo sustiprinimo tiltas — Kultūros kongresas — vietomis pradėjo įlinkti. Lūžimo vieta yra mūsų jaunimas, kuris persiūta nutautimo "idėjomis", o senoji patriotinė karta pasiduoda spaudinui... m. š.

Šiandien atidaroma Žibunto Mikšio paroda

Šį vakarą 7:30 val. Čiurlionio galerijoje Jaunimo centre atidaroma Paryžiuje gyvenančio dail. Žibunto Mikšio darbų paroda. Parodą rengia Santaros - šviesos Federacija. Paroda tęsis iki gruodžio 10 dienos.

Nacionalinė galerija gavo \$20,000,000

Prezidentas L. B. Johnsonas pranešė, kad Nacionalinė galerija Washingtone gavo dovaną — 20,000,000 dolerių nuo Paul ir Bruce Mellon sūnaus ir dukros (Andrew Mellon, galerijos įsteigėjo vaikų). Pinigai bus sunaudoti naujiems rūmams pastatyti — švietimo, studijų ir parodoms rengti centras.

Nacionalinė galerija yra jauniausia, bet turtingiausia. Dabar ji turi 30,000 meno kūrinių. Kai rusams prireikė pinigų, Mellonas iš Armatažo muziejaus nupirko už 5 milijonus dolerių renesanso klasikinio meno darbų, įskaitant Michelangelo, Rafaelio, Leonardo da Vinci, Titiano ir kitų meistrų tapybą. Vos prieš porą mėnesių galerija įsigijo Leonardo da Vincio La Ginevra dei Benci italų kunigaikštienės portretą, sumokėdama \$5,000,000. Galerijos rūmai yra klasikinės architektūros stiliaus.

Petro Vaškio darbai Vaško muziejuje

Philadelphia, Pa. yra įdomus vaško muziejus. Muziejuje yra 52 iš vaško padarytos skulptūrėlės, kurias realizavo Petras Vaškys, pavaizduoja JAV garsius žmones bei istorinius įvykius. Jų tarpe yra Lincolnas, Wilsonas, Rooseveltas, Eisenhoweris, Tomas Edison ir k. garsenybės.

— Reikia paremti tuos, kurie kūrė. O tuos, kurie gadina, — reikia sudrausti.

— Grožis ne visada esti tiesa. Jis gali būti ir skaudi klaida.